

2. Волостных А. В. Функции неологизмов в рекламном тексте (на материале русского и французского языков) : автореф. дис. канд. филол. наук / А. В. Волостных. – Краснодар, 2005. – 21 с.
3. Кривко М. А. Средства массовой информации и проблема «глобального потребления»: российская и западная модели реагирования / М. А. Кривко // Философские, проблемы глобализации: общество, культура, право: Материалы региональной научно-практической конференции. – Ростов н/Д. : РГЭУ «РИНХ», 2007. – С. 195-199.
4. Лившиц Т. Н. Реклама в прагмалингвистическом аспекте / Т. Н. Лившиц. – Таганрог: ЧТПИ, 1999. – 230 с.
5. Никитина К. В. Технологии речевой манипуляции в политическом дискурсе СМИ (на материале газет США) : автореф. дис. . канд. филол. наук / К. В. Никитина. – Уфа, 2006. – 22 с.
6. Попова Е. С. Рекламный текст и проблемы манипуляции : автореф. дис. . канд. филол. наук / Е.С. Попова. – Екатеринбург, 2005. – 27 с.
7. Феофанов О. А. Реклама: новые технологии в России / О. А. Феофанов. – СПб. : Питер, 2003. – 384 с.
8. Черепанова И. Ю. Клич Гамаюн. Научная магия суггестивного влияния языка / И. Ю. Черепанова // М. : Издательский Дом «Профит Стайл», 2007. – 464 с.
9. Dyer G. Advertising As Communication / Gillian Dyer. – London : Methuem, 1982. – 230 p.

О. М. Багрій, Г. А. Онищенко

ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ СИНТАКСИСУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В 7 – 9 КЛАСАХ ГВАРДІЙСЬКОЇ ЗОШ І – ІІІ СТУПЕНІВ

У курсі навчання української мови в загальноосвітній середній школі важливе місце належить синтаксису, оскільки у синтаксичному русі мовної системи (реченні як найменшій комунікативній одиниці) знаходять найповніше вираження всі мовні одиниці інших рівнів, зокрема фонетичного, словотвірного, семантичного, морфологічного, стилістичного. Та попри це у шкільному курсі української мови, на нашу думку, приділяється недостатньо уваги вивченню синтаксису, адже усні та письмові висловлювання учнів 7 – 9 класів свідчать про недосконалість синтаксичної будови їхнього мовлення, існування порушень структури речень і значну кількість типових

пунктуаційних помилок у письмових роботах. Теоретично цю проблему опрацьовували І. Ющук [4], В. Сидоренко [3], К. Плиско [2], М. Пентиліюк [1] та інші мовознавці. Але аналіз науково-педагогічних джерел засвідчує відсутність ґрунтовних досліджень, у яких було б подані практичні засади навчання синтаксису у 7 – 9 класах в умовах оновленої освітньої парадигми. Відтак, у статті ми подаємо приклад вивчення синтаксису української мови в 7 – 9 класах Гвардійської ЗОШ І – III ступенів, що на Дніпропетровщині.

Вивчення синтаксису української мови в 7 – 9 класах Гвардійської ЗОШ І – III ступенів починається зі словосполучення. Зв'язки та відношення в словосполученні допомагають учням зрозуміти більш складні синтаксичні одиниці. Синонімічність словосполучень готує школярів до комунікативно спрямованого користування в мовленні одиницями вищого рівня. Важливим є питання розрізнення таких основних одиниць синтаксису, як словосполучення і речення. Тому вчителі намагаються докладно роз'яснити учням різницю між словосполученням і реченням. Також важливим моментом вивчення синтаксису є вміння виділяти словосполучення в реченні та аналізувати їхню будову, визначати функцію словосполучення в реченні, класифікувати їх, вказувати на характер відношень між залежним і головним словом.

Семикласники повторюють відомості про речення за метою висловлювання: розповідні, питальні, спонукальні. У цей час педагоги зосереджують увагу на смислових, граматичних, інтонаційних розбіжностях між ними. Така робота спрямована у тому числі і на удосконалення пунктуаційної грамотності учнів. На уроках вивчення простого речення особлива увага зосереджується на засвоєнні учнями таких синтаксичних понять, як граматична основа, члени речення, однорідні члени речення, вставні слова, відокремлені члени речення, види речень: двоскладні, односкладні; поширені, не поширені; повні, неповні; ускладнені, неускладнені. Ураховується також, що просте речення складається з однієї граматичної основи, передає відносно просту думку, ускладнення й поширення якої може відбуватися за рахунок однорідних членів, відокремлень тощо.

Ознайомлення учнів з двоскладними й односкладними реченнями у 7 – 9 класах Гвардійської ЗОШ І – III ст. передбачає насамперед засвоєння їх особливостей за складом граматичної основи: у двоскладних реченнях граматична основа складається з двох частин – підмета й присудка, а в односкладних граматична основа відповідає або підмету, або присудку. Учням на конкретних прикладах показують, що відсутність одного головного члена в

односкладному реченні не впливає на розуміння смислу. Якщо речення односкладне називне, то в ньому не потрібний присудок, що називає дію або стан, адже таке речення вказує на наявність, існування предмета, явища, події тощо. Безперечно, такі речення розглядають в контексті, звертають увагу на їх роль – називати ситуацію, місце, час дії, стан, почуття та ін.

Також вчителі окресленої школи приділяють увагу збагаченню мовлення учнів. Цьому сприяє зіставлення паралельних синтаксичних конструкцій, зокрема двоскладних і односкладних речень.

Багато часу шкільної програми виділено на синтаксичний розбір простого речення за схемою. Синтаксичний аналіз простого речення передбачає не лише визначення відповідних граматичних характеристик речення та його членів, а й з'ясування смислових ознак, функціональної ролі в тексті.

Після засвоєння простого речення вчителі-мовники переходять до опрацювання складного речення. Вони навчають учнів розрізняти просте і складне речення; визначати межі простих речень, що входять до складного; інтонаційно правильно відтворювати складні речення; перебудовувати прості речення у складні; будувати різні види складних речень; правильно вживати в мовленні складні речення, а також складні та прості для вираження однакового смислу. Часто педагоги дають на уроках вправи на заміну простих речень складними різних видів та навпаки, такі завдання супроводжуються спостереженнями над інтонацією та паузами.

Синтаксис складного речення вивчається паралельно з пунктуацією, тому учні засвоюють відповідні пунктограми, вчать пояснювати розділові знаки. З метою попередження помилок під час визначення сполучників сурядності звертають увагу учнів на явище синонімії (але-та), омонімії (та – єднальний, та – протиставний) сполучників, чергування за милозвучністю (і-й-та). Допомагають у цьому вправи на заміну одних сполучників іншими. Розуміння учнями структурних і смислових особливостей складних речень сприятиме вироблення пунктуаційних навичок, насамперед використання коми, крапки з комою, двокрапки, тире в складних реченнях.

Засвоєння цього матеріалу у школі передбачає перехід до синтаксичного розбору складного речення. Він полягає у визначенні в реченні частин, що дорівнюють простим реченням, та характеристиці засобів зв'язку і смислових відношень між частинами. Повний синтаксичний розбір складного речення передбачає розбір кожної частини за схемою простого речення. Важливого

значення набуває у процесі синтаксичного розбору складного речення складання структурних схем, що можуть мати різний рівень інформативності.

Навчання синтаксису здійснюється на основі інтеграції гуманітарних дисциплін. Наприклад, уроки мови й літератури проводять як уроки словесності, вивчення мови в історичному аспекті знаходить перетинання з історією й народознавством, в естетичному – з образотворчим мистецтвом, музичною культурою.

Вивчення синтаксису повинно здійснюватись на семантичній основі, з врахуванням єдності значення і форми, функцій мовних одиниць у реченні, взаємодії різних засобів мови у мовленнєвій практиці її носіїв. Пам'ятаючи про це, учитель знаходить шляхи до подолання складних питань синтаксису, які виникають у дітей.

Отже, особливістю вивчення синтаксису в 7 – 9 класах Гвардійської ЗОШ І – ІІІ ступенів є те, що синтаксичний матеріал вивчається на основі зв'язку з усіма іншими розділами, уроки синтаксису розкривають перед учнями мову як систему систем. Відтак у школі відбувається поступове опанування цього мовного рівня, що є важливим для чіткого розуміння мовних понять і явищ. Крім цього, вчителі намагаються систематизувати знання синтаксичної теорії, які врешті відображаються на якості комунікативних умінь і навичок учнів та впливають на формування мовної особистості.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ:

1. Пентилюк М. І. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах / М. І. Пентилюк. – К. : Ленвіт, 2005. – 400 с.
2. Плиско К. М. Організація навчання синтаксису в середній школі: посіб. для вчителя / К. М. Плиско. – К. : Рад. шк., 1993. – 135 с.
3. Сидоренко В. В. Теоретичні і методичні засади розвитку педагогічної майстерності вчителя української мови і літератури в системі післядипломної освіти: дис. ...д-ра пед. наук: 13.00.04 / В. В. Сидоренко; [Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України]. – К., 2013. – 486 с.
4. Ющук І. Роздум про мету викладання рідної мови в школі / І. Ющук // Дивослово. – К. : Преса України. – 2004. – № 9. – С. 10 – 14.